

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВАЗАСТОСУВАННЯ

УДК 347.73:336.22(002)

Косиця Ольга Олексіївна –
кандидат юридичних наук,
старший оперуповноважений
з ОВС Головного оперативного
управління Державної фіскальної
служби України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Визначено напрями вдосконалення правового регулювання інформаційного забезпечення у сфері оподаткування. Здійснено аналіз принципів інформаційного забезпечення цієї сфери, що повинні бути відображені в законодавстві. Доведено необхідність упровадження інституту податкової таємниці.

Ключові слова: принципи інформаційного забезпечення; інформаційне забезпечення; податкова інформація; податкова таємниця.

Определены направления совершенствования правового регулирования информационного обеспечения в сфере налогообложения. Проанализированы принципы информационного обеспечения этой сферы, которые должны быть отражены в законодательстве. Доказана необходимость внедрения института налоговой тайны.

Ключевые слова: принципы информационного обеспечения; информационное обеспечение; налоговая информация; налоговая тайна.

Also identified areas of improvement of legal regulation of information management in the field of taxation. The article deals with the need to improve the legal regulation of information

management in the field of taxation. Discusses the principles of information management in the area of taxation, to be displayed in the legislation. We investigate the need for the establishment and implementation of the Institute of tax secrecy.

Keywords: the principles of information security; provision of information; tax information; tax secrecy.

У сучасних умовах розвитку економічних відносин в Україні особливе місце посідає адміністративна діяльність щодо реалізації податкової політики держави. Адміністративна діяльність у сфері справляння податків вважається одним з головних напрямків діяльності вітчизняних податкових органів, ефективність якої залежить від правової та організаційної складових інформаційного забезпечення.

Різні аспекти правового регулювання інформаційного забезпечення справляння податків досліджено у працях таких вчених, як О.М. Бандурка, А.І. Берлач, В.Т. Білоус, Л.К. Воронова, Ю.В. Гаруст, О.П. Дзісяк, Л.М. Касьяненко, В.В. Костицький, М.П. Кучерявенко, В.Б. Марченко, Т.О. Мацелик, А.М. Новицький, С.П. Позняков, Т.О. Проценко, Д.М. Рева, А.В. Роздайбіда, Ю.І. Руснак, Л.А. Савченко, А.О. Селіванова та інші.

Основним завданням держави є захист інтересів вітчизняного бізнесу на міжнародній арені, сприяння підвищенню інвестиційної привабливості національних підприємств для іноземних партнерів і високих соціальних стандартів для населення.

Виходячи з даної задачі, діяльність органів фіскальної служби України [1], в першу чергу спрямована на забезпечення нормативно-правовою базою своєї діяльності, внесення відповідних змін до законів та інших нормативно-правових актів, в тому числі, що стосується інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків.

Виходячи з даної проблеми, вченими й практиками в сфері оподаткування немає єдиної точки зору, що стосуються основних завдань вдосконалення інформаційного забезпечення функціонування податкових органів. Так, В.В. Подолян, вивчаючи проблемні питання інформаційного забезпечення, виділив такі основні завдання даної діяльності: створення інформаційної системи підтримки прийняття рішень при

управлінні податковими органами районів, міст, областей; розробка спеціальних моделей (моделі виявлення фіктивного підприємництва та конвертаційних центрів; моделі оцінки бази; моделі планування податкових надходжень; моделі прогнозування точності та достовірності виконання планів податкових надходжень; моделі управління персоналом податкових органів та інші) [2, с. 188]. У свою чергу А.П. Чередниченко розглядає удосконалення інформаційного забезпечення податкових органів, насамперед, з позиції посилення податкового контролю, для чого на підставі узагальнення результатів проведення експертиз з питань оподаткування ним було виявлено п'ятнадцять основних ознак недоліків при проведенні податкових перевірок, систематизовані причини незадовільної якості результатів перевірок та запропоновані рекомендації щодо їх вдосконалення [10].

Враховуючи наведене, нами запропоновано ряд принципів інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків, які, повинні бути відображені у правовому регулюванні: законність учасників податкових відносин, які здійснюють операції з інформацією відповідно до норм закону; реальна доступність інформації, відповідно до законодавства є відкритою для податкових органів, повинна фактично бути доступною; скорочення кількості транзакцій процеси обміну інформацією за участю податкових органів повинні бути побудовані так, щоб мінімізувати число необхідних для передачі інформації транзакцій усунути дублювання створюються різними суб'єктами інформаційних ресурсів; забезпечення збереження та достовірності інформації закріплення процедур відновлення інформації у разі її втрати в одному з ресурсів, усунення колізій між ресурсами; повнота та своєчасність надання інформації встановлення на законодавчому рівні строків (періодичності) передачі інформації, а також пряме закріплення міри відповідальності за порушення даних термінів; неповторність наданої інформації – заборона на витребування та подання раніше переданих даних; необхідність і достатність інформації надана інформація повинна бути придатною для прийняття рішень, у тому числі управлінських, відповідно до мети діяльності, функцій і повноважень; зручність інформації для використання дані повинні збиратися, зберігатися і надаватися в максимально придатною для роботи з ними,

логічній і лаконічній формі; рівноправність форм документів
рівноправність паперових та електронних документів;
збереження податкової таємниці.

Зазначені принципи є загальними для надання інформації
будь-якими учасниками податкових відносин: державними
органами, суб'єктами господарської діяльності, третіми особами,
іншими підрозділами фіскальної служби України.

Наведені принципи, а також особливості інформаційного
забезпечення, дозволяють нам виділити основні напрямки
вдосконалення інформаційного забезпечення адміністративної
діяльності у сфері справляння податків, у тому числі на
законодавчому рівні, а саме: закріплення правового статусу
інформації з інформаційних систем; закріплення виключно
Податковим кодексом України підстав для направлення запиту
платникам податків; уніфікація порядку надання інформації
правоохоронним органам; модернізація інституту
адміністративної відповідальності, зокрема відповідальності за
правопорушення в інформаційній сфері; зменшення переліку
обов'язкових реквізитів, через не заповнення яких декларація
може бути не прийнята; питання адаптації до змін у податковому
законодавстві; створення та нормативне регулювання інституту
податкової таємниці.

Слід зазначити, що хоча в чинному кримінальному
процесуальному законодавстві прямо не вказується на
процесуальний статус інформації, отриманої з інформаційних
систем органів фіскальної служби України, така інформація є
достовірною та актуальною для виявлення і розслідування
податкових злочинів.

Достовірність такої інформації, при необхідності також
встановлюється в процесі розслідування і в багатьох випадках є
безперечною, особливо коли це стосується інформаційних систем
з автоматичною реєстрацією. Така властивість, як допустимість,
набувається саме діями з виявлення інформації та виключення її з
певної інформаційної системи, а також обумовлена правовою
регламентацією Податкового Кодексу України [11] подання
інформації платниками податків, її збирання, одержання, обробки
та використання для потреб службової діяльності органів
фіскальної служб підрозділи податкової міліції.

Особливе місце серед інформаційних потоків держави займає документообіг між органами виконавчої влади. Автоматизовані системи зберігання і обробки інформації державних органів формувалися за галузевим принципом, у зв'язку з цим при організації інформаційної взаємодії між органами влади поряд з технічними проблемами виникають проблеми організаційно-правового характеру.

Таким чином, виникає необхідність вироблення нового підходу в органах державної влади до правового регулювання міжвідомчого інформаційного обміну, який сьогодні характеризується неузгодженістю і відсутністю чіткої керованості, небажанням відомств надавати своєчасну податковозначиму інформацію.

Факторами, які ускладнюють процеси обміну податковою інформацією між державними органами є: існування різних форм документів, що регламентують обмін інформацією між органами державної влади; наявність різних рівнів обміну інформацією (центральний, обласний, районний); наявність різних форматів передачі інформації; різні терміни та шляхи передачі інформації між органами державної влади; відсутня координація дій органів виконавчої влади при формуванні відомчих класифікаторів і довідників; обмін інформацією здійснюється, як правило, на підставі двосторонніх угод між учасниками інформаційного процесу; відсутні єдині формати обміну даними; відсутні правові норми, що регламентують обмін інформацією.

Розглядаючи питання надання доступу до інформації, слід погодитися з думкою одного з видатних вчених у галузі інформаційного права І.В. Аристовою, яка у своїх роботах пропонує прийняти Закон України «Про право на інформацію», в якому слід закріпити основи інформаційної системи в країні, дати нормативну характеристику інформації та її видів, визначити права та обов'язки суб'єктів інформаційних відносин [3, с. 230]. Ми згодні із вказаною думкою, що прийняття зазначеного закону сприятиме вдосконаленню процедури надання інформації.

Аналізуючи дане питання, слід також відзначити думку А.В. Соколова, який вивчаючи розвиток інформаційного забезпечення системи державного управління, відзначає, що стратегія Європейського Союзу має відверто соціальну спрямованість і надає пріоритетну роль інформаційній сфері.

На шляху інтеграції України у світове співтовариство поставили завдання формування єдиного ефективного інформаційного простору державного управління, а також механізмів його забезпечення [4].

Також хочеться відзначити, що в науковій літературі [5], на нашу думку, повною мірою розроблена Концепція організаційно-правового забезпечення електронного оподаткування в Україні. Відповідно до якої запропоновано проекти нормативних актів щодо вдосконалення правового забезпечення електронного оподаткування, які мають як наукову, так і практичну значимість та надають можливість у врегулюванні електронних економічних відносин, забезпеченні належного оподаткування електронної комерції й збільшенні бази оподаткування.

Відзначимо, що електронне оподаткування – це нормативно-врегульована, динамічна, економічна обґрунтована доцільна, синтезована система автоматизованого – шляхом застосування засобів інформаційно-комунікаційного забезпечення – встановлення податкового зобов'язання, визначення податкової бази, обліку платників податків, підготовки та подачі електронної звітності та інших складових адміністрування податків з метою його упорядкування та вдосконалення, створення умов для подальшого перспективного розвитку інформаційних відносин у сфері оподаткування.

Основним напрямом вдосконалення інформаційного забезпечення органів фіскальної служби є розробка та впровадження архітектури єдиної розподіленої бази даних, яка охоплюватиме сховище та оперативні бази даних органів фіскальної служби України. У такій моделі баз даних районного рівня і сховище даних обласного та державного рівнів пов'язані між собою єдиним депозитарієм і інформаційними потоками. Введення розподілених сховищ даних дозволить: реорганізувати процеси адміністрування податків за функціональним принципом при суттєвому зниженні трудовитрат персоналу на виконання рутинних інформаційних процедур – таких, як підготовка і будівництво аналітичних та статистичних звітів; звести до мінімуму, а з часом і виключити дублюючі операції з паперовими документами, виконання трудомістких обслуговуючих та сервісних інформаційних операцій [6, с. 185].

Крім того, повна та своєчасна інформація вкрай необхідна для виконання працівниками органів фіскальної служби своїх функціональних обов'язків. Показники діяльності податкових органів надають необхідну інформацію для прийняття відповідних управлінських рішень, як на центральному рівні, так і на місцях. З метою вирішення невідкладних завдань органи фіскальної служби України проводять роботу зі створення інформаційно-аналітичної системи на базі сучасних інформаційних технологій.

Сховище даних має представляти собою багатфункціональну систему для збору, обробки, зберігання та подання кінцевому користувачеві всього обсягу інформації. Таким чином, сховище даних виконуватиме наступні функції: забезпечення інформаційних потреб користувачів, збір даних з різних інформаційних джерел (внутрішніх і зовнішніх); очищення даних; інтеграція даних в логічні моделі за певними предметним областям; завантаження даних в сховище даних, збереження великих обсягів інформації; виконання довільних запитів до даних в сховищі даних в режимі реального часу, підготовка регламентних звітів, формування інформації різного рівня складності й деталізації в довільній формі, виконання завдань складного аналізу інформації, моделювання та прогнозування різних ситуацій в системі оподаткування подання інформації кінцевому користувачу, забезпечення захисту інформації від несанкціонованого доступу та руйнування, контроль якості первинних даних і, як наслідок, поліпшення адміністрування податків органами фіскальної служби; адміністрування сховища даних; постійний розвиток і вдосконалення [7, с. 288].

Для захисту інформаційного забезпечення діяльності в сфері оподаткування вчені пропонують розробити інститут податкової таємниці. Під якою розуміється інформація, яка недоступна загальному колу осіб, про платників податків, податкових правопорушення, податкових інформаційних системах, відомості з цих систем, які відомі працівникам органів фіскальної служби України та іншим органам виконавчої влади [8]. Що ж до інституту податкової таємниці, то він є комплексним правовим інститутом і містить норми не тільки податкового, а й інформаційного, адміністративного, кримінального та інших

галузей права, однак саме в Податковому кодексі України доцільно було б визначити чіткий перелік податкової інформації, яка є інформацією з обмеженим доступом і на яку поширюється режим податкової таємниці [9].

З зазначеним ми повною мірою згодні, також відзначимо, що розголошення податкової таємниці необхідно ввести відповідну відповідальність, у вигляді адміністративної, а в деяких випадках кримінальної відповідальності.

Аналіз національного законодавства України, яким забезпечується охорона та захист інформації показує, що режим податкової таємниці повинен поширюватися на інформацію, яка становить державну, службову, комерційну, банківську, нотаріальну, аудиторську, адвокатську, страхування та інші визначені законодавством України таємниці.

Основними напрямками правового регулювання інституту податкової таємниці є: необхідність виділення двох видів податкової інформації: податкова інформація з обмеженим доступом і відкрита податкова інформація; розповсюдження режиму податкової таємниці тільки на податкову інформацію з обмеженим доступом; закріплення Податковим кодексом України систематизованого переліку податкової інформації, яка є інформацією з обмеженим доступом.

Проведене нами дослідження, дає можливість стверджувати, що ці та інші передумови дають підстави вважати, що вітчизняна інформаційна сфера перебуває в стані активного становлення та за певних умов може стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 трав. 2014 р. № 236 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – С. 31. – Ст. 1507.

2. Подолян В. В. Анализ моделей и методов информационного обеспечения функционирования налоговых органов / В. В. Подолян // Модели управления в рыночной экономике : [сб. науч. тр.]. – Донецк : ДонНУ, 2009. – Вып. 12. – 256 с.

3. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : [моногр.] / І. В. Арістова / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с.
4. Соколов А. В. Розвиток інформаційного забезпечення системи державного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з дерд. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / А. В. Соколов. – К., 2010. – 20 с.
5. Електронне оподаткування: сутність та перспективи застосування : [моногр.] / Мельник П. В., Новицький А. М., Долгий О. А., Ріппа С. П. та ін. ; за заг. ред. П. В. Мельника. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2010. – 332 с.
6. Крисоватий А. Діалектика трансформації податкової політики України в контексті європейської інтеграції / А. Крисоватий, Т. Кошук // Журнал європейської економіки. – 2007. – Т. 3. – № 1. – С. 185–188.
7. Інтелектуальні технології моделювання в інформаційно-аналітичній системі державної податкової служби : [моногр.] / за заг. ред. Л. Л. Тарангул. – К. : Алерта, 2010. – 358 с.
8. Коваль В. Ф. Основні напрями модернізації взаємодії структурних підрозділів ДПС в інформаційній сфері / В. Ф. Коваль, В. І. Теремецький // Вісник Вищої ради юстиції. – № 2 (10). – 2012. – С. 142–157.
9. Бабин И. И. Правовое регулирование налоговой тайны по законодательству Украины / И. И. Бабин // Научный вестник Черновицкого университета. – 2012. – Вып. 618. – С. 98–101.
10. Чередніченко А. П. Податковий контроль в умовах трансформаційної економіки України : [моногр.] / А. П. Чередніченко. – К. : ТОВ «Аспект-Поліграф», 2005. – 204 с.
11. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Т. 1. – Ст. 3248.